

Kasvun ja oppimisen lautakunta 25.09.2024 § 173

§ 173

Lausunto valtuustoaloitteeseen Turvallinen koulupolku on jokaisen nuoren oikeus - Espoon panostettava sateenkaarinuorten kohtaamiseen ja hyvinvointiin kouluissa

Valmistelijat / lisätiedot:
Veikkolainen Veera
Tuulosniemi Susan
Kaarnalehto Annika
Stark Elisa
Lybeck Noora
etunimi.sukunimi@espoo.fi
Puhelinnumero 09 816 21

Päätösehdotus

Esittelijä
Kasvun ja oppimisen toimialajohtaja Rinta-aho Harri

Kasvun ja oppimisen lautakunta antaa selostusosan mukaisen lausunnon valtuutettu Peppi Seppälän ja 24 muun kaupunginvaltuutetun 20.5.2024 jättämään valtuustoaloitteeseen Turvallinen koulupolku on jokaisen nuoren oikeus - Espoon panostettava sateenkaarinuorten kohtaamiseen ja hyvinvointiin kouluissa.

Käsittely

Päätös

Kasvun ja oppimisen lautakunta:

Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Peppi Seppälä ja 24 muuta kaupunginvaltuutettua ovat 20.5.2024 jättäneet valtuustoaloitteen, jossa esitetään, että Espoon kaupunki huolehtii sateenkaarinuorten kokemasta turvallisuudesta ja etenkin kouluissa/ensimmäisellä ja toisella asteella työskentelevien virkahenkilöiden kouluttamisesta kohtaamaan sateenkaarinuoria.

Valmistelu

Lausunto on valmisteltu Kasvun ja oppimisen toimialan esikunnan hallinto ja kehittäminen -yksikön sekä suomenkielisen perusopetuksen, ruotsinkielisten sivistyspalveluiden ja toisen asteen koulutuksen tulosyksiköiden toimesta. Lausunto käsitellään kasvun ja oppimisen lautakunnassa 25.9.2024 ja Nämnden Svenska rum -lautakunnassa 26.9.2024.

Espoon nuorisovaltuusto antoi lausunnon valtuustoaloitteeseen elokuussa 2024. Nuorisovaltuusto tukee aloitetta "Turvallinen koulupolku on jokaisen nuoren oikeus – Espoon panostettava sateenkaarinuorten kohtaamiseen ja

hyvinvointiin kouluissa." Tämä aloite on erittäin tärkeä ja ajankohtainen, sillä se kohdistuu yhteen yhteiskuntamme haavoittuvimmista ryhmistä – sateenkaarinuoriin.

Nuorisovaltuusto toteaa lausunnossaan, että panostamalla sateenkaarinuorten kohtaamiseen ja heidän hyvinvointiinsa kouluissa, Espoo lähettää vahvan viestin siitä, että kaupunki on sitoutunut tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa opettajien ja muun henkilökunnan koulutusta, jotta he osaavat kohdata ja tukea sateenkaarinuoria parhaalla mahdollisella tavalla. Lisäksi on tärkeää luoda kouluissa turvallisia ja inklusiivisia tiloja, joissa jokainen nuori voi olla oma itsensä ilman pelkoa syrjinnästä tai kiusaamisesta. (Nuorisovaltuuston lausunto on kokonaisuudessaan oheismateriaalina.)

Valtuustoaloitteessa todetaan, että Suomessa usuin kouluterveyskysely näyttää toteen, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi, terveys ja osallisuus ovat heikkoja kaikilla tutkittavilla osa-alueilla cis- ja heteronuoriin verrattuna.

Allekirjoittaneet esittävät, että Espoon kaupunki huolehtii sateenkaarinuorten kokemasta turvallisuudesta ja etenkin kouluissa/ensimmäisellä- ja toisella asteella työskentelevien virkahenkilöiden kouluttamisesta kohtaamaan sateenkaarinuoria.

Lautakunnan lausunto

Espoon Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman 2023–2025 osana on palveluiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toimenpiteet. Tässä suunnitelmassa teemana 3. on tunnistaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen palveluntarpeet ja parantaa kohtaamista. Suunnitelmassa myös Kasvun ja oppimisen toimialan tulosityksiköillä on toimenpiteitä, joihin olemme sitoutuneet. Toimenpiteissä on kuvattu mm. koulutusmahdollisuuksia sekä oppilaitosten sukupuolineutraaleja WC-tiloja. Myös Ohjaamotalon Sateenkaareva nuorisotyö on tärkeä palvelu, jota toteutetaan yhteistyössä Helsinki Pride'n kanssa. (Espoon tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on luettavissa Espoon kaupungin verkkosivuilla.)

Päivitetyn Yhdessä vahvaksi yhteisöksi -suunnitelman mukaan oppilaitoksissa kehitetään matalan kynnyksen kanavia häirinnästä, syrjinnästä ja väkivallasta ilmoittamiseen. Oppilaitoksissa on oltava selkeä toimintatapa kiusaamiseen ja häirintään puuttumiselle, ja puuttumisen malli tulee olla myös oppilailla ja huoltajilla tiedossa.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen perusopetuksessa perustuu opetussuunnitelmiin

Espoon perusopetuksen opetussuunnitelmat määrittelevät koulujen toimintakulttuurista seuraavaa: Koulu on oppiva yhteisö, joka on olemassa oppilaita varten. Espoossa koulujen toimintakulttuuriin kuuluu, että jokainen oppilas tulee nähdyksi ja kuulluksi ja että hänet kohdataan arvostavasti. Oppilaita tuetaan rakentamaan myönteinen kuva itsestään oppijana ja yksilönä. Hyväntahtoista ja ystävällistä käytöstä arvostetaan, epäasialliseen käytökseen puututaan. Tavoitteena on luoda rauhallinen ja kiireetön ilmapiiri. Koulun aikuisten toisiaan arvostava myönteinen yhteistyö on esimerkki oppilaille.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvovaatimukset nousevat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Peruskouluaikana oppilaiden käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta kehittyy. Oppiva yhteisö edistää arvoillaan ja käytänteillään sukupuolten tasa-arvoa ja tukee oppilaita oman identiteetin rakentumisessa. Opetus on lähestymistavaltaan sukupuolitietoista. Yhteisö rohkaisee oppilaita tunnistamaan omat mahdollisuutensa sekä suhtautumaan eri oppiaineisiin, tekemään valintoja ja sitoutumaan opiskeluun ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Oppimisympäristöjä, työtapoja ja opetusmateriaaleja valitsemalla ja kehittämällä luodaan näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle.

Lisäksi opetussuunnitelmissa veloitetaan, että oppilaan on käyttäydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Opetussuunnitelmissa todetaan myös, että kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen ja niihin järjestelmällinen puuttuminen tukevat yksittäisen oppilaan ja koko yhteisön hyvinvointia ja kiinnittymistä koulutyöhön.

Espoon kaupungin opetussuunnitelmat tarkentavat vielä, että yhteistyö mm. kaupungin kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalveluiden, seurakuntien, ja järjestöjen kanssa monipuolistaa koulujen toimintaa ja avartaa oppimisympäristöjä.

Espoon peruskouluissa laaditaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Koulut laativat oman tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman, joka tehdään jokaisessa koulussa oman koulun ja oppilaiden tarpeiden pohjalta. Suunnitelma toimii välineenä, joka edistää tasa-arvon toteutumista ja estää syrjintää kaikessa koulun toiminnassa. Sen avulla varmistetaan, että tasa-arvoa ja yhdenvertaista kohtelua edistetään systemaattisesti. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilökunnan ja oppilaiden sekä huoltajien kanssa. Suunnitelma perustuu kyselyyn tai muuhun koulussa tehtyyn kartoitukseen. Se laaditaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Kullekin lukuvuodelle asetettavat osatavoitteet määritellään osana lukuvuosisuunnitelmaa. Edistymistä seurataan säännöllisesti ja suunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan. Koulut voivat myös perustaa ryhmän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä varten.

Suunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti, ja toimenpiteiden vaikuttavuutta arvioidaan osana lukuvuoden arviointia. Arvioinnin perusteella määritellään toimenpiteet seuraavalle lukuvuodelle. Kolmen vuoden suunnitelman toteutumista arvioidaan kokonaisuutena. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on koulun opetussuunnitelman liite.

Henkilökunnan perehdytys ja koulutus

Jokaisen koulun rehtori vastaa siitä, että koulun henkilökunta, oppilaat ja huoltajat sekä koulun yhteistyökumppanit saavat riittävästi tietoa koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöstä, suunnitelmista ja hyvistä käytänteistä. Rehtori vastaa koulun opettajien osaamisen kehittämisen johtamisesta. Kouluilla on ollut mahdollisuus tilata seksuaalikasvatukseen liittyviä koulutuksia henkilöstölle ja oppilaille mm. Loisto Settlementti ry:ltä ja Helsinki Pridelta, ja osa kouluista on hyödyntänyt mahdollisuuden.

Lisäksi opettajille on tarjolla yhdenvertaisuuteen liittyvää koulutusta mm. AVI:n, OPH:n ja EduHousen tapahtumatarjonnassa. Lisäksi lukuvuoden 2023–2024 aikana oli tarjolla Diak:n Moninaisuusosaamisen vahvistaminen kasvatus-, opetus- ja ohjaustyössä (10 op) on verkkokoulutus, joka oli suunnattu opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle, ja seuraavalle lukuvuodelle on tarjolla HY+:n ja Espoon KOTO:n järjestämä valmennus: moninaisuudesta työyhteisön menestystekijä.

Lukio-opetus pohjautuu tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistämiseen

Myös lukio-opetuksen perustana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Opetus pohjautuu keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin. Opiskelija muodostaa lukioaikanaan jäsentyneen käsityksen perus- ja ihmisoikeuksien taustalla olevista arvoista, keskeisistä perus- ja ihmisoikeusnormeista sekä näitä oikeuksia edistävästä toimintatavoista. Lukio-opetus kehittää arvo-osaamista kannustamalla omien arvojen syvälliseen pohdintaan sekä käsittelemällä julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä jännitteitä. Tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä demokratiaa ja hyvinvointia.

Espoossa jokainen opiskelija kohdataan arvostavasti. Kohdatuksi tuleminen rakentaa myönteistä kokemusta kuulumisesta lukion yhteisöön. Arvostava kohtaaminen on keskeinen Espoon opetusta ohjaava periaate. Jokaisessa lukiossa keskustellaan säännöllisesti siitä, miten kukin yhteisön jäsen toteuttaa tätä periaatetta omassa toiminnassaan. Toimimalla oikeudenmukaisesti, kuunnellen ja kuullen lukion aikuiset antavat opiskelijoille arvokkaan esimerkin sosiaalisesti kestävästä yhteisön toimintamalleista.

Lukiot tarkentavat opetussuunnitelmiaan, miten arvoperustaan perehdytään ja miten varmistetaan, että yhteiset arvot näkyvät lukion toiminnassa.

Sukupuolten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, muutettu lailla 1329/2014) 5 a §:n mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Toimenpiteet sekä henkilökunnan perehdytys ja koulutus

Sateenkaaritieto auttaa ymmärtämään ihmisten ja perheiden moninaisuutta ja edistää yhdenvertaisuutta. Siksi se on turvattu opetussuunnitelmissa osana yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistä. Espoossa lukioiden laatimat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat kirjataan lukuvuodesta 2024–25 lähtien lukuvuosisuunnitelman liitteeksi. Suunnitelma toimii välineenä, joka edistää tasa-arvon toteutumista ja estää syrjintää kaikessa lukion toiminnassa. Sen avulla varmistetaan, että tasa-arvoa ja yhdenvertaista kohtelua edistetään lukiossa systemaattisesti.

Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilökunnan ja opiskelijoiden sekä huoltajien kanssa. Se laaditaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja kullekin lukuvuodelle tai lukukaudelle asetetaan osatavoitteet. Edistymistä seurataan säännöllisesti ja suunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan.

Lukioille oli tarjolla Helsinki Pride -yhteisön yhdenvertaisuuskoulutus syksyllä 2023. Lisäksi lukioden rehtoreille järjestettiin keväällä koulutus sateenkaarinuorten huomioimisesta lukiossa, kouluttajana 2024 Helsinki Pride -yhteisön kokemusasiantuntija Kasper Kivistö. Rehtoreille on myös jaettu sateenkaaritarrat laitettavaksi kannettaviin tietokoneisiin osoituksena turvallisesta aikuisesta. Joihinkin lukioihin tarrat on tilattu koko henkilökunnalle. Sateenkaariteema on näkynyt myös lukioden toiminnassa, kuten yhdenvertaisuusviikkojen yhteydessä.

Opettajille on välitetty kutsuja erilaisiin koulutuksiin, kuten syksyllä 2024 Seta ry:n järjestämään webinaariin, jossa käsitellään sateenkaarinuoriin kohdistuvien vihatekojen ennaltaehkäisyä ja niihin puuttumista koulumaailmassa ja täydennyskoulutus tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen oppimisympäristön kehittämiseksi. Selvitämme paraikaa häirintäyhteys henkilöiden koulutusta lukioihin.

Keväällä 2024 tehdyn kartoituksen mukaan jokaisessa Espoon suomenkielisessä lukiossa on sukupuolineutraaleja WC-tiloja. Myös useimpien liikuntatilojen yhteydessä on sukupuolineutraaleja pukeutumistiloja tai sellaisen järjestäminen on mahdollista. Suurimmalla osalla lukioista on käytössä turvallisemman tilan periaatteet ja lopuillakin se on työn alla.

Viestinnässä ja markkinoinnissa on kiinnitetty erityistä huomiota kuvastoon, jossa näkyy ihmisten moninaisuus.

Oppilaitosyhteisöt aktiivisesti tasa-arvoa edistämässä

Kouluissa ja oppilaitoksissa järjestetään henkilökunnan sekä oppilaiden toimesta erilaisia tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen sekä sateenkaariteemaan liittyviä tilaisuuksia, tapahtumia ja muun muassa teemaviikkoja.

Myös Espoon kouluissa ja oppilaitoksissa toimivat yhteisöohjaajat ovat edistäneet sateenkaarinuorten kohtaamista, hyvinvointia sekä yhteisöllisyyttä järjestämällä sateenkaariteemaista toimintaa aihepiiriin liittyen oppilaitoksissa.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

- Valtuustoaloite Turvallinen koulupolku on jokaisen nuoren oikeus - Espoon panostettava sateenkaarinuorten kohtaamiseen ja hyvinvointiin kouluissa
- Espoon nuorisovaltuuston lausunto valtuustoaloitteeseen turvallisesta koulupolusta

Tiedoksi